

navchalnyx zakladax: monografiya [Formation of communicative culture in future specialists in the service sector in technical and vocational educational institutions: monograph]. Lviv : Piramida, 342 p.

6. Cherevko, V. P., (2001). Formuvannya komunikativnoyi kompetentnosti majbutnogo menedzhera u procesi profesijnoyi pidgotovky [Formation of communicative competence of future manager during the vocational training]. author's abstract candidate degree in psychology majoring in 19.00.07 – pedagogical and aged psychology. National Pedagogical University names after M. P. Dragomanov, Kyiv, 28 p.

7. Yaroshuk, I. D., (2015). Sutnist komunikativnoyi kultury ekonomista [The sense of the communicative culture of the economist]. Scientific notes. Series: pedagogy, 1, p. 75–81.

В статті раскрыто содержание понятия коммуникативно-деятельностной составляющей профессиональной компетентности будущих специалистов по предпринимательству, торговле и биржевой деятельности. Подобрана методика изучения коммуникативных и организаторских склонностей студентов и представлены результаты проведенного исследования. Сделан количественный анализ полученных данных по образовательным степеням «младший специалист», «бакалавр», «магистр». Предложены отдельные пути совершенствования коммуникативно-деятельностной составляющей профессиональной подготовки будущих специалистов по предпринимательству, в частности, применения инновационных методов обучения, направленных на формирование коммуникативной культуры.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, коммуникативно-деятельностная составляющая, тест-опросник, коммуникативная склонность, организационная склонность.

The components of professional competence of future specialists in entrepreneurship, trade and exchange activity are defined: psychological-correctional, academic-professional, communicative-activity, axiological. The content of the concept of communicative activity component of professional competence in entrepreneurship, trade and exchange activity is revealed as the ability to communicate professionally in a multicultural environment, the ability to make professional decisions and plan communication activities in compliance with the culture of oral and written speech. Indicators were: the presence of communicative and organizational propensities; orientation in different situations of communication; communicative culture. The purpose of the article is to determine the state of formation of communicative activity component of professional competence of future specialists in entrepreneurship, trade and exchange activities. Objectives: to clarify the concept of «communicative activity component in the training of future specialists in entrepreneurship, trade and exchange activities»; to analyze B. O. Fedorishin's test-questionnaire study of the communicative and organizational propensities of the students. The method of studying communicative and organizational tendencies of students is picked up and the results of the conducted research are presented. The students proposed the adoption of the questionnaire forms for answers, which were compared with a decoder and counted the number sbhan separately for communicative and organizational tendencies. The quantitative analysis of the data on educational degrees «Junior specialist», «bachelor», «master» is made. The data showed that a significant part of the respondents is at the middle level of communication and organizational propensities. Some ways of improving the communicative and activity component of the professional training of future specialists in entrepreneurship, in particular, are proposed, application of innovative teaching methods aimed at the formation of communicative culture: trainings, competence tasks with certain situations, work with economic glossaries, quest exercises, making dialogues, mutual censoring of oral answers to certain professional topics, interactive teaching methods (game and dialogue).

Key words: professional competence, communicative activity component, test questionnaire, communicative propensity, organizational propensity.

УДК 378.22; 316.6

DOI 10.31339/2413-3329-2019-1(9)-113-116

Товканець Ганна Василівна,
доктор педагогічних наук, професор,
orcid/0000-0002-6191-9569,
Вагерич Наталія Сергіївна,
студент,
Мукачівський державний університет, м. Мукачево

ДІАЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті розкрито сутність діалогічного підходу в професійній підготовці майбутнього вчителя початкової школи, його роль у професійному становленні майбутнього фахівця; проаналізовано форми діалогічної взаємодії викладача і студентів у педагогічному процесі. Наголошується на особливості діалогічної взаємодії, яка характеризується тим, що активно організуюче ставлення виявляється не лише до предмета спільної діяльності, а й до самого партнера зі спілкування; внутрішньою умовою діалогічної взаємодії виступають взаємини між викладачем та студентом, які можна кваліфікувати як особистісні, рівноправні у спілкуванні. Конструктивними для реалізації діалогічного підходу є спілкування на підставі захоплення спільною творчою діяльністю та спілкування, що ґрунтується на дружньому ставленні до викладача, позитивному особистісному сприйнятті студентами свого педагога

Ключові слова: діалог, діалогічна взаємодія, професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи, діалогічний підхід, модель учителя початкової школи.

Постановка проблеми. Пошук шляхів оптимізації професійного становлення майбутніх учителів початкової школи – актуальна й надзвичайно важлива проблема сьогодення, оскільки йдеться не про вдосконалення механічного засвоєння студентами певного обсягу знань, а про формування готовності студентів до творчого їх застосування, майстерного оволодіння професійними вміннями та навичками. Професійна культура майбутнього вчителя формується на основі усвідомлених, оцінних знань, які мають бути мобільними, керованими, адаптованими до умов педагогічної діяльності, а також на основі сформованих діалогічних умінь, які

входять до складу і спеціальних, і загальних компетенцій та визначаються як здатність особистості виконувати складні комплексні комунікаційні дії задля успішної реалізації діяльності. Важливо усвідомити, що процес професійної підготовки повинен спиратися на цілісний підхід, який об'єднує предметне навчання з системою професійних знань та умінь, тобто повинен відбутися перехід від вирішення вузькоспеціальних завдань до цілісного розвитку майбутнього вчителя: від стосунків у системі «викладач-студент» до педагогічної та діалогічної взаємодії, співтворчості, співробітництва. Аналіз шкільної практики й рівня готовності

студентів – майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності – засвідчує, що проблема дослідження діалогічного підходу в професійній підготовці вчителя молодших класів є актуальною.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Вирішальне значення в дослідженні проблем, пов'язаних із підготовкою вчителя до педагогічної діяльності та діалогічності у педагогічному процесі, мають наукові дослідження О. Абдуліної, І. Богданової, М. Євтуха, В. Кан-Калика, Н. Кузьміної, Н. Ничкало, В. Сластьоніна, О. Щербакова, М. Ярмаченка та ін. Специфіка професійної підготовки вчителя початкової школи відображена в наукових дослідженнях А. Алексюка, Н. Бібік, В. Бондаря, С. Гончаренка, І. Зязюна, Л. Лисенкової, Н. Ничкало, О. Савченко, Л. Хомич та ін. Педагогічну взаємодію і педагогічне спілкування як взаємодію педагога й учня розглядають О. Бодальов, І. Зимняя, В. Кан-Калик, С. Кондратьєва, О. Леонтьєв. У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях проблему діалогізації навчально-виховного процесу розглядали Ш. Амонашвілі, Н. Антоноук, В. Гриньова, В. Кан-Калик, О. Кіліченко, О. Леонтьєв, В.Мазяр, Н. Мойсеюк, С. Рубінштейн, Т. Сущенко та ін. Загальним питанням відтворення кадрового педагогічного потенціалу та культури діалогічної взаємодії присвячено роботи В. Бондаря, М. Гриньової, І. Зязюна, Л. Кондрашової, О. Пехоти, О. Савченко, В. Сластьоніна, В. Сухомлинського, І. Тимченко, Г. Товканець та інших. Проблема формування діалогічної культури у педагогічній діяльності знайшла своє відображення у наукових працях Б.Ананьєва, О. Бодальова, І.Зязюна, В. Кан-Калика, О. Киричука, Н. Кузьміної, Ю. Кулюткіна, Л.Кондрашової, О.Леонтьєва, Б.Ломова, А.Мудрика, Л. Орбан-Лембрик, В.Сластьоніна та ін.

Конструктивними в контексті нашого дослідження є міркування О. Кіліченко щодо визначення провідних компонентів діалогічності: мотиваційних, гносеологічних, аксіологічних, операційних [7]. Т. Іванова визначає професійно-педагогічну культуру майбутнього вчителя як особистісну інтегративну властивість, особистісне новоутворення, яке містить ціннісний, моральний, креативний, соціальний і технологічний аспекти та підкреслює особливу роль діалогу у професійній діяльності [4]. Значної уваги у наукових дослідженнях приділено проблемі кваліфікаційних характеристик, професіограм та включення діалогічності педагогічної дії як структурного компоненту компетенцій, оскільки професіограма – це науково-обґрунтовані норми й вимоги професії до видів професійної діяльності та якостей особистості фахівця, які дають йому можливість ефективно виконувати вимоги професії, отримувати потрібний для суспільства продукт і водночас створювати умови для розвитку особистості самого працівника. І наголошується на формуванні діалогічної взаємодії як умови ефективності освітнього процесу [9].

Мета статті: здійснити бібліографічний аналіз висвітлення особливостей діалогічного підходу до професійної підготовки вчителя початкової школи.

Результати дослідження. Насамперед зазначимо, що діалог – це високий за організацією рівень гуманістичного спілкування, в якому відбувається відкриття нових реальностей: реальності себе та іншої людини, перш за все психічної реальності іншої людини та світу у баченні свого співрозмовника. В педагогічній літературі діалогічний підхід трактується як складний, полірівневий процес (Л. Долинська), як реалізація діалогічного спілкування (Н. Антоноук), як соціокультурна концепція спілкування і творчості (М. Бахтін), як ситуація спільної продуктивної діяльності (В. Ляудіс), як комунікативний процес, у ході якого відбувається не лише обмін інформацією, а й становлення професійної свідомості, смислових позицій, ціннісних орієнтацій та формування професійної компетентності майбутнього фахівця (М. Тесленко) та інші.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи є ефективною, якщо вона здійснюється на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії, яка ґрунтується на діалозі її учасників. Як стверджує І. Бех, діалогічна

взаємодія характеризується тим, що активно організуюче ставлення виявляється не лише до предмета спільної діяльності, а й до самого партнера зі спілкування [2]. У цьому контексті Л. Долинська зазначає, що діалогічна взаємодія суб'єктів педагогічного процесу (викладачів і студентів) – складний, полірівневий процес, під час якого здійснюється засвоєння не лише мотиваційно-смислового аспекту педагогічної професії, а й її предметно-операційного. Отже, відбувається не тільки особистісне, а й професійне зростання. Взаємна зацікавленість одне одним активізує самопізнання обох учасників, стимулює процеси самовираження, збагачує новими способами саморозвитку [3].

Особливо актуальною є діалогічна взаємодія в професійній підготовці вчителя початкової школи, оскільки, як наголошував В. Сухомлинський, «справжнім педагогом» є лише той, хто в кожному своєму вихованцеві вмє бачити й бачить людину в майбутньому, тобто вчительській праці властива далека перспектива, яка змушує педагога зважувати кожне слово, прораховувати кожен крок, аби не упустити жодного виховного шансу [12, с. 235]. При цьому акцентує увагу на тому, що особистість дитини розвивається в умовах взаємовідносин з іншими людьми, побудованих за принципом діалогу, тому вчитель повинен докладати зусилля, щоб стримати себе, оскільки діти уміють читати в його голосі десятки відтінків почуття: прикрасі, тривоги, образи... Діти повсякденно відчують на собі найтоншу реакцію багатогранної душі свого наставника на свої вчинки, на свою поведінку. Ця реакція і є той могутній засіб виховання в душі гуманності, без якого немислима школа. Якраз у цій реакції, у цих порухах багатогранної душі наставника вихованці й відчують його правдивість» [12, с. 408].

Учені стверджують, що внутрішньою умовою діалогічної взаємодії виступають взаємини між викладачем та студентом, які можна кваліфікувати як особистісні. Інакше кажучи, такі взаємини характерні для рівноправних партнерів у спілкуванні, які позитивно ставляться один до другого. Ідеться про те, що викладач для студента є носієм цікавої інформації, авторитетною особою, старшим другом, порадиником і водночас рівноправним партнером. Студент для викладача відповідно виступає індивідуальністю, яка є неповторною, цікавою, творчою, також є рівноправним партнером, який не лише поглинає інформацію, а й готовий до обміну нею. За таких умов позиції педагога і студента – майбутнього вчителя початкової школи – особистісно рівноправні. У цьому контексті доцільно зазначити, що важливою є рольова зміна, тобто викладач не просто вчить студента, повчає його, а навпаки, створює такі умови, за яких студент прагне сам пізнавати щось нове, самовдосконалюватись. Діалогічний підхід слугує методологічним підґрунтям професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи, забезпечує особистісно-орієнтований стиль відносин викладача вищої школи і студента. На нашу думку, цей стиль можна назвати гуманно-вимогливим, оскільки викладач бачить перед собою творчу особистість студента, майбутнього фахівця, успішну людину, яка може й має в майбутньому досягти великих успіхів, стати професіоналом своєї справи.

Н. Антоноук розкриває діалогічний підхід як реалізацію діалогічного спілкування, виокремлюючи при цьому вісім стилів спілкування педагога з вихованцями: усунений – закритий від вихованців педагог-функціонер без вираженої індивідуальності; конфліктний – ці педагоги є прихильниками методів покарання та застосування санкцій проти вихованців (різновид авторитарного стилю); потуральний – педагог надає надмірної свободи вихованцям через невпевненість у власних силах, усіяло злагоджуючи і пом'якшуючи негативні впливи (аналог ліберального стилю); авторитарно-монологічний – педагог демонстративно показує свою зверхність, упевнений у власній здатності харизматично підкорювати своєю владою почуття інших людей, він за будь-яку ціну домагається зовнішнього порядку та ідеальної дисципліни; самозречений – той, хто повністю віддає свою душевну енергетику на користь іншим і, насамперед, вихованцям; такі педагоги зазвичай надто емоційні, імпульсивні;

маніпулятивний – ці педагоги цілеспрямовано працюють на результат і досягають поставленої мети; паралельний – педагоги зорієнтовані на навчальну дисципліну, залучають до її вивчення вихованців, удосконалюючись самі; діалогічний – педагог і студенти спілкуються на партнерських засадах співтворчості та співробітництва. Викладач творить алгоритм взаємодії, співпраці, моделює проблему, яку вони спільно зі студентами конструктивно розв'язують [1]. В. Кан-Калик, досліджуючи проблему професійного педагогічного спілкування, підкреслює що конструктивними для реалізації діалогічного підходу є спілкування на підставі захоплення спільною творчою діяльністю та спілкування, що ґрунтується на дружньому ставленні до викладача, позитивному особистісному сприйнятті студентами свого педагога [6, с. 97–100]. Водночас, практика діяльності вищої школи доводить, що існують й інші стилі спілкування викладачів і студентів: спілкування-дистанція із чітким проявом авторитаризму педагога, спілкування-залежання як гіперавторитаризм, стиль загравання, що часто містить у собі поблагливість і нещирість.

Значна увага у психолого-педагогічних дослідженнях присвячена проблемі застосування методів і прийомів, які впливають на формування діалогічної взаємодії, спрямованої на спільне вирішення педагогічних ситуацій, чітке формулювання запитання до студентів; забезпечення можливості вибору завдання та шляхів його розв'язання; звернення до минулого досвіду; оцінювання відповідей колег; рецензування відповідей; самооцінювання та ін. Серед форм організації навчального процесу найбільш ефективні для забезпечення діалогічного підходу проблемна лекція, лекція-розповідь, лекція з мотивацією студентів до її вивчення, практичні заняття, семінарські заняття та ін.

Н. Мойсеюк, розглядаючи процесуальні характеристики педагогічної взаємодії підкреслює, що для ефективної діалогічної взаємодії важливими є перцептивні уміння, тобто ті, що допомагають розуміти співрозмовника, та педагогічна техніка, які дозволяють педагогові взаємодіяти з учнями в різних ситуаціях. Так, перцептивні «уміння допомагають розуміти інших (учнів, учителів, батьків). Для цього необхідно вміти проникати в індивідуальну суть іншої людини, визначати її ціннісні орієнтації, які знаходять вираження в її ідеалах, потребах, інтересах, у рівні домагань. Крім того, необхідно знати наявні в учня уявлення про себе». Особлива увага приділяється педагогічній техніці вчителя як єдиності умінь і навичок, необхідних для стимулювання активності як окремих учнів, так і колективу в цілому (уміння обирати правильний стиль і тон у спілкуванні, керувати увагою учнів, темпом їх діяльності, оскільки від володіння нею залежить формування різноманітних напрямів взаємодії [10].

Г. Товканець наголошує на таких методах і прийомах, як *професійно-сензитивний тренінг* (тренінг «професійної чутливості»), тобто використання елементів професійно-сензитивного тренінгу, які дозволяють виявити і проаналізувати «метаціль» особистісного і професійного зростання, організувати глибоке самопізнання на основі оцінок себе і своїх професійних досягнень зі сторони інших людей; підвищення чутливості до професійно-групового процесу взаємодії, поведінки інших людей завдяки більш тонкому реагуванню на інтонації голосу, міміку, пози та інші невербальні стимули; розуміння чинників, що впливають на

групову динаміку; вміння ефективно впливати на поведінку групи та ін. [14, с.117]; *методи створення ігрової ситуації* (навчальні, імітаційні, рольові, організаційно-діяльнісні, операційні, ділові, управлінські, військові, рутинні, інноваційні та ін.); *ділова гра*, тобто метод пошуку рішень в умовній проблемній ситуації [14, 122]; *метод проєктів* як педагогічна технологія, що включає в себе сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за самою своєю суттю [14, с. 134]. Науковці підкреслюють, що діалогічний підхід у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи може бути реалізований за таких умов: рівноправної взаємодії викладачів і студентів; готовності викладача до діалогу зі студентами; готовності студентів до діалогу; створення сприятливого діалогічно-гуманістичного навчально-виховного середовища; включення в навчально-виховний процес ситуацій вибору, проблемних завдань; насичення змісту навчальних предметів творчими й запитально-відповідними завданнями; застосування проблемно-пошукового стилю педагогічного спілкування; залучення студентів до пошукової діяльності; діагностика рівня готовності студентів до діалогічної взаємодії та ін.

Водночас узагальнення підходів до стратегії розвитку діалогічності у професійній діяльності засвідчує, що для успішності реалізації діалогічної взаємодії в освітньому процесі важливою є готовність педагога до такої взаємодії, яка включає:

- усвідомлення власних потреб, вимог суспільства, колективу;
- розуміння комунікативної задачі, яку слід розв'язати;
- усвідомлення цілей, досягнення яких призведе до задоволення потреб чи виконання поставленої задачі;
- осмислення та оцінка умов, в яких будуть реалізовуватися очікувані людиною дії, актуалізація особистісного досвіду, пов'язаного в минулому з розв'язанням подібних задач;
- визначення на основі особистісного досвіду щодо очікуваного результату діяльності найбільш ймовірних способів розв'язання комунікативних задач;
- прогнозування прояву своїх інтелектуальних, емоційних, мотиваційних і вольових процесів, оцінка співвідношення власних можливостей та рівня домагань із необхідністю досягнення бажаного результату;
- мобілізація внутрішніх сил та резервів психіки відповідно до зовнішніх умов розв'язання комунікативних задач з метою досягнення поставленої мети [8].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Діалогічний підхід забезпечує готовність майбутнього педагога до гуманістичної взаємодії з молодшими школярами, сприяє формуванню гуманістичного та демократичного стилю його взаємин з педагогами, батьками та учнями, сприяє формуванню в майбутніх учителів навичок діалогічного спілкування, основою якого є вміння слухати й чути, визначати в розмові з іншими важливу думку, підтримувати її, емоційно реагувати, тобто взаємодіяти та взаємовпливати один на одного. Подальшого дослідження потребує пошук оптимальних шляхів реалізації діалогічного підходу у професійній підготовці майбутнього вчителя початкової школи.

Список використаних джерел

1. Антонюк Н. Діалогічний підхід у професійній підготовці майбутнього вчителя початкової школи. URL: file:///C:/Users/User/Desktop/Nvvnup_2014_8_23.pdf
2. Бех І. Д. Виховання особистості. У 2 кн. Кн. 2 : Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади. К. : Либідь, 2003. 344 с.
3. Долинська Л. В. Психолого-педагогічні умови ефективної взаємодії викладачів і студентів в умовах традиційної освіти. *Наук. зап. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України* / за ред. акад. С. Д. Максименка. К. : Главник, 2005. Вип. 26, т. 2. С. 8–11.
4. Іванова Т. В. Професійна культура майбутнього вчителя *Педагогіка і психологія*. 1995. № 2. С. 86–93.
5. Леонтьев А. А. Педагогическое общение. М. : Знание, 1979. 48 с.
6. Кан-Калик В. А. Учителю о педагогическом общении. М. : [б. и.], 1987. 180 с.
7. Кіліченко О. Ігрові методи стимулювання навчально-пізнавальної діяльності майбутніх учителів початкових класів / *Школа першого ступеня: Теорія і практика : зб. наук. пр. Переяслав-Хмельн. держ. пед. ун-ту ім. Г. Сковороди* / редкол. : В. П. Коцур (гол. ред.) та ін. Переяслав-Хмельницький : Астон, 2003. Вип. 7. С. 184–189.

8. Мазяр В.М. Особливості організації діалогічної взаємодії на уроках в сучасній школі. URL: <http://social-science.com.ua/article/264>
9. Митрофанов К. Г. Ученичество как реализация субъектности ученика в педагогическом общении. Таллин : [б. в.], 1990. С. 56–61.
10. Мойсеюк Н. Педагогіка: Навчальний посібник. К.: ВАТ «КДНК», 2003. – 615 с
11. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором. Вибр. тв. : в 5 т. Т. 4. К. : Радян. шк., 1977. С. 391–626.
12. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину. Вибр. тв. : в 5 т. Т. 2. К. : Радян. шк., 1977. С. 149–416.
13. Смирнова Е. Э. Пути формирования модели специалиста с высшим образованием. Л.: Из-во ЛГУ, 1977. 136 с.
14. Товканець Г.В. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя в умовах модернізації: методологічний і методичний аспекти [монографія]. Мукачево: Редакційно-видавничий центр МДУ, 2017. 237 с.

References

1. Antoniuk N. (2014) [A dialogical approach in the training of a future teacher of elementary school] Dialohichniy pidkhd u profesiinii pidhotovtsi maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly. URL: file:///C:/Users/User/Desktop/Nvvnup_8_23.pdf
2. Bekh I. D. (2003) [Parenting 2 books Kn. 2: Personality-oriented approach: scientific and practical principles.] Vychovannia osobystosti. U 2 kn. Kn. 2 : Osobystisno-orientovaniy pidkhd: naukovy-praktychni zasady.K. : Lybid.
3. Dolynska L. V. (2005) [Psychological and pedagogical conditions of effective interaction of teachers and students in the conditions of traditional education] Psykholoho-pedahohichniy umovy efektyvnoї vzaiemodii vykladachiv i studentiv v umovakh tradytsiinoї osvity / Nauk. zap. In-tu psykholohii im. H. S. Kostiuka APN Ukrainy / za red. akad. S. D. Maksymenka. K. : Hlavnuk, Vyp. 26, t. 2. S. 8–11.
4. Ivanova T. V. (1995) [Професійна культура майбутнього вчителя] Profesiina kultura maibutnoho vchytelia .Pedahohika i psykholohiia. № 2. S. 86–93.
5. Leontev A. (1997) [Pedagogical communication] A. Pedagogicheskoe obschenie. M. : Znanie.
6. Kan-Kalik V. A. (1998) [Teacher about pedagogical communication] Uchitel'yu o pedagogicheskom obschenii M. : [b. i.].
7. Kilichenko O. (2003) [Game methods of stimulating educational and cognitive activity of future teachers of elementary school] Ihrovi metody stymulivannia navchalno-piznavalnoi diialnosti maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv / Shkola pershoho stupenia: Teoriia i praktyka : zb. nauk. pr. Pereiaslav-Khmel'n. derzh. ped. un-tu im. H. Skovorody / redkol. : V. P. Kotsur (hol. red.) ta in. Pereiaslav-Khmel'nytskyi : Aston, Vyp. 7. S. 184–189.
8. Maziar V.M. [Features of organization of dialogue interaction at the lessons in modern school] Osoblyvosti orhanizatsii dialohichnoi vzaiemodii na urokakh v suchasniy shkoli URL: <http://social-science.com.ua/article/264>
9. Mitrofanov K. G. (1990) [Discipleship as the realization of the subject's subject in pedagogical communication.] Uchenichestvo kak realizatsiya sub'ektnosti uchenika v pedagogicheskom obschenii. Tallin : [b. v.].
10. Moiseiuk N. (2003) [Pedagogy: A manual] Pedahohika: Navchalnyi posibnyk. K.: VAT «KDNK».
11. Sukhomlynsky V. O. (1997) [Talk with a young director] Rozmova z molodym dyrektorom. Vybr. tv. : v 5 t. T. 4. K. : Radian. shk., S. 391–626.
12. Sukhomlynsky V. O. (1997) [How to raise a real person] Yak vykhovaty spravzhniu liudynu. Vybr. tv. : v 5 t. T. 2. K. : Radian. shk., S. 149–416.
13. Smirnova E. E. (1997) [Ways to form a model of a specialist with higher education.] Puti formirovaniya modeli spetsialista s vysshim obrazovaniem. L.: Iz-vo LGU.
14. Tovkanets H.V. (2017) [Formation of the pedagogical culture of the future teacher in the conditions of modernization: methodological and methodical aspects [monograph]] Formuvannia pedahohichnoi kultury maibutnoho vchytelia v umovakh modernizatsii: metodolohichniy i metodychniy aspekty [monohrafiia]. Mukachevo: Redaktsiino-vydavnychiy tsentr MDU.

В статье раскрыта сущность диалогического подхода в профессиональной подготовке будущего учителя начальной школы, его роль в профессиональном становлении будущего специалиста; проанализированы формы диалогического взаимодействия преподавателя и студентов в педагогическом процессе. Отмечается особенности диалогического взаимодействия, характеризующееся тем, что активно организующее отношение проявляется не только к предмету совместной деятельности, но и к самому партнеру по общению; внутренним условием диалогического взаимодействия выступают отношения между преподавателем и студентом, которые можно квалифицировать как личностные, равноправны в общении. Конструктивными для реализации диалогического подхода является общение на основании совместной творческой деятельностью и общения, основанной на дружественном отношении к преподавателю, положительном личностном восприятии студентами своего педагога.

Ключевые слова: диалог, диалогическое взаимодействие, профессиональная подготовка будущего учителя начальной школы, диалогический подход, модель учителя начальной школы.

In the article the problem of dialogical approach as a pedagogical problem is considered. The authors carry out a theoretical analysis of the coverage of this problem in psychological and pedagogical literature and focus on the interdisciplinarity of pedagogical dialogue in the training of the future teacher of elementary school. The dialogical approach serves as a methodological basis for the professional training of the future teacher of elementary school, provides a person-oriented style of relations between a teacher of higher education and a student. It is emphasized that the professional training of future primary school teachers is effective if it is carried out on the basis of the subject-subject interaction, which is based on the dialogue of its participants (V. Sukhomlynsky). It emphasizes the peculiarities of dialogic interaction, which is characterized by the fact that actively organizing attitude appears not only to the subject of joint activity, but also to the partner of communication; the internal condition of dialogic interaction is the relationship between the teacher and the student, which can be qualified as personal, equal in communication. Constructive for the implementation of the dialogical approach is communication on the basis of admiration for a joint creative activity and communication, which is based on a friendly attitude towards the teacher, a positive personal perception of the students by his teacher (V. Kan-Kalik). It is revealed that in the pedagogical literature conditions of effective dialogue interaction such as equal interaction of teachers and students are considered; readiness of the teacher to dialogue with students; readiness of students for dialogue; creation of a favorable dialogue-humanistic educational environment; inclusion in the educational process the situations of choice, problem tasks; saturation of the content of educational subjects with creative and inquiry-related tasks; application of problem-searching style of pedagogical communication; engaging students into search activity; the diagnostic of the level of readiness of students for dialogical interaction, etc., the presence of advanced teacher perceptual skills, that is, helping to understand the interlocutor, and the existing pedagogical technique that allow the teacher to interact with students in different pedagogical situations.

Key words: dialogue, dialogic interaction, vocational training of the future teacher of elementary school, dialogical approach, model of teacher of elementary school.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>